

Nové konáre stromu života

Moja prvá detská spomienka je pre môj život mimoriadne príznačná. Anyuka, hrdinská prababička s hladkou tvárou ma vedie za ruku k psej búde, kde čaká uhľovočierny Kerberos. Dobré, nemal tri hlavy, ale bol zo dva razy väčší ako ja a vyzeral smrteľne nebezpečne. Kam sa hrabe bojové plemeno? Prababička ma drží pevne, kráča pomaly, pretože mne v farbovej chôdzi zavádzajú gumené nohavičky s plienkou. „Ne féj, ö nem harap!“ (Neboj sa, nehryzie!) povie pokojne a zastane tesne pred drevenou búdou, z ktorej sa ozve hrozivé rinčanie reťaze. Vidím dve veľké, mierumilovné čierne oči, ako sa vynoria z tmy a cítim, ako sa naplňajú moje gumené gačky. Vzápätí držím hladkú čiernu srst a od vzrušenia slintám. Prekonala som svoj strach, dôverovala veľkej osobe i zvieratú a odmenou mi bola nirvána splynutia so psím plemenom, ktoré má pre mňa rovnakú pritažlivosť aj dnes. Nikdy som nemala iného psa ako čierneho. Nikdy svoj strach neprekonávam ľahko a dodnes som hrdá na svoju prababičku, ktorá sa ako sedemnástočná nalodila na obrovskú loď do New Yorku, kde si 28. novembra 1910 vzala môjho prastarého otca priamo na Manhatane.

Ako toto všetko súvisí s neplodnosťou? Jednoducho. Ztechnizovanie počatia, jeho komercializácia, posúvanie rodičovstva do veku, kedy je vylúčené biologické rodičovstvo, rýchlo rastúci trend zakladania netradičných rodín, či už sú to slobodné matky, homosexuálne páry či riešenie neplodnosti formou „darovania“ vajíčok, spermii či dokonca embryj prináša otázky, ktoré si nebudeme klásť len my, nádejní rodičia, ktorým zdravie, príroda či iné priority predurčili cestu umelého oplodnenia, ale najmä naše deti. Otázky identity, pôvodu, koreňov, podoby, inklinácií, osudov a v poslednom rade i dedičných ochorení.

Má matka právo zatajiť dieťaťu otca?

Má, pretože ak vám neprezradí, kto to je a v rodnom liste ho nemáte, sotva ju dáte na súd so žiadosťou o zverejnenie otcovstva. Napriek tomu sa to stáva a niektorí z mojej generácie svojich otcov nepoznajú. Nesvedčí to o dobrých vzťahoch a túto situáciu by sotva niekto označil za ideálnu. Naším deťom sa však môže ľahko stať, že nebudú poznať ani svojho biologického otca, ani svoju biologickú matku a neverili

by ste, medzi budúcimi rodičmi je tendencia k anonymite – rozumej k zatajeniu informácií o biologických rodičoch – väčšia ako snaha o otvorenosť a komunikáciu. Prečo je to tak, aké sú európske a svetové trendy a ako sa k otázke anonymity či zverejňovania biologických rodičov stavia odborná verejnosť, napríklad psychológovia, rodičovskí poradcovia a predstavitelia združení rodičov „darovaných“ či skôr draho zaplatených detí?

Najdôležitejšia otázka je, prečo dávame prednosť anonymite, ktorou deti pripravujeme o všetky vzťahy s rodičom, starým rodičom, ich rodinnými príslušníkmi, o hrdosť či puto, vyplývajúce zo spoločného rodinného stromu života, o to nevysvetliteľné, tajomné a obohacujúce „krv nie je voda“... Odpoveďou je strach. Strach, že sa dieťa dozvie, že nie sme jeho skutočnými rodičmi a nebude nás ľubiť tak, ako keby bolo naše vlastné. Strach, že sa na povrch dostane téma našej neplodnosti, ktorú vnímame ako negatívnu, nechcenú, traumatizujúcu a spoločensky stigmatizujúcu, vystavujúcu nás riziku necitlivej a príliš privátnej konverzácie, dokonca i v úzkom rodinnom kruhu či v spoločnosti našich najbližších priateľov.

Strach je zlý radca

A sebeckto (nebude nás tak ľúbiť, nebude nás poslúchať, bude chcieť poznať tých iných ľudí) je veľmi zlý základ akéhokoľvek rodičovstva. Naše deti nám väčšinou zrkadlovo ukážu, čo sme zač, vyhodí nám na oči iné maličkosti i veľké veci, bez ohľadu na reťazenie DNA. Naše deti budú väčšinou to, čo z nich vychováme či nevychováme, a to ostatné je aj tak mimo našej pôsobnosti. To rozhodujúce je niečo celkom iné. Pravda. Atmosféra, v ktorej žijú rodiny, ktoré svojim deťom citlivo a veku primerane vysvetlia situáciu je neporovnateľná s rodinami, ktoré žijú v jednej domácnosti s Damoklovým mečom tajomstva. Predstavte si akúkoľvek rodinnú oslavu alebo stretnutie, pri ktorom niekto vašim deťom povie, že sú celý otec alebo začnú nahlas skúmať, kto mal v rodine na ruke takéto znamienko, kto bol ďalekozraký alebo prečo práve váš syn má alergiu na trávu, keď nikto v rodine nikdy nič také nevidel. Veľkosť meča závisí od toho, koľko ľudí ste zasvätili do svojho tajomstva, či „vedia“ len rodičia alebo aj starí rodičia, či vie alebo tuší vaša sestra, švagriná alebo suseda. Každá rodinná hádka či drobná zvada je iná ako v iných rodinách. Nikdy totiž neviete, či sa niekto z nejasných príbuzných či známych nebude chcieť pomstiť práve tak, že tajomstvo prezradí. A nebolo by to po prvý raz. Ak aj nahnevaný dotyčný udrží jazyk za zubami, vy ste na najlepšej ceste vypestovať si neurozu, žalúdočné vredy, ak nie aj niečo horšie.

Európske tendencie?

Pokiaľ ide o počet, zatiaľ vyhráva anonymita, pretože počet potenciálnych rodičov, ktorí sú za zárodočné bunky ochotní zaplatiť cenu medzi 3 000 až 7 000 EUR rapídne stúpa. Bez ohľadu na krajinu, kde zákrok prebehne, sú vajíčka predovšetkým z východnej Európy alebo Indie. Pokiaľ ide o legislatívu, najväčším zdrojom informácií je pravdepodobne Veľká Británia, ktorá sa o adresné darcovstvo buniek úspešne pokúsila pred niekoľkými rokmi. Očakávaná revolta „darovaných“ potomkov sa nekonala. Mnohým stačili fotografie a hrstka základných údajov o povolani, príbuzenstve, napríklad o počte polovičných súrodencov, ich veku a pohlaví, iným jedno stretnutie. Príležitostne vznikli priateľstvá a nové rodinné väzby. Nesplnilo sa ani očakávanie stavu, že sa nenájdu darcovia, ktorým by hrozilo – hoci ohlásené – zaľutkanie na dvere alebo iné prekvapenie. Rodičia, ktorí prešli liečbou porúch plodnosti alebo asis-

tovanou reprodukciou poznajú bolesť z ne-počatia veľmi dobre a ak ich lekári v centrách asistovanej reprodukcie správne oslovia, majú tieto páry pochopenie a stávajú sa skutočnými darcami zárodočných buniek.

Washington ako prvý štát v USA zamedzil anonymite prijatím zákona, ktorý garantuje, že deti počaté z gamét, zárodočných buniek uchovaných vo washingtonských spermobankách a zariadeniach na darovanie vajíčok, budú mať prístup k zdravotnej dokumentácii a celému menu darcu, ak dosiahnu 18. rok života, okrem prípadu, že by sa darca rozhodol pre anonymitu. Švédsko, Rakúsko alebo Veľká Británia zrušili anonymné darcovstvo úplne. Ostatné Európske krajiny zatiaľ umožňujú oba modely. Spermio i vajcobanky sa prispôbia vašim požiadavkám. Ak vám stačí rasa, vzdelanie, farba očí a výška, kúpite presne podľa požiadaviek a dokonca lacnejšie. Ak chcete identitu, potenciálne starých rodičov s čiernym psom či hoci aj s krokodíлом, priplatíte si, pretože spermie tohto muža budú drahšie ako spermie zdravého medika, ktorý si na nový smartfón privyrobil dnes už pomerne štandardným spôsobom. Rovnako ako rumunská či ukrajinská študentka (aj preto je momentálne na Slovensku zvýšený záujem o lacné vajíčka), ktorá od renomovanej španielskej kliniky dostane okrem vreckového aj týždeň na pláži. Hádajte správne. Ak klinika získa dvadsať vajíčok, neprerobila. Bola by získavá dokonca i vtedy, ak by študentka strávila dva mesiace v Abú Dhabi s platinovou kreditkou.

„Myšlienka anonymity darcu bývala nesporná,“ hovorí Julie Shapiro, profesorka práva na Univerzite v Seattle, ktorá sa pravidelne vyjadruje k otázkam právnej definície konceptu rodiny, „darcovia krvi a orgánov sú anonymní a nemyslíme si, že je to zvláštne. Ale v tomto prípade môže anonymita znamenať veľký problém pre deti i pre darcov.“

Krok správnym smerom naznačuje i skutočnosť, že European Sperm Bank začala akceptovať len tzv. open ID, čiže identifikovaných darcov. V posledných rokoch iba hrstka darcov žiadala o zachovanie anonymity. Menej kontroverzná, ale rovnako významná je otázka zdravotnej dokumentácie darcu, ktorá sa podľa zákona v niektorých krajinách musí trvale uchovávať.

Keď sa v roku 2000 desaťročný syn Wendy Kramerovej začal pýtať na svoj pôvod, spustila jeho matka projekt Registrácie súrodencov od darcu (Donor Sibling Registry, DSR). Z kliniky umelého oplodnenia sa pani Kramerovej pomoci nedostalo, preto vytvorila skupinu na internete, kde takmer 8 500 detí splodených z gamét darcu našlo svojich polovičných súrodencov alebo priamo darcov. Vráťane jej vlastného syna, ktorý je od roku 2007 v spojení s piatimi súrodencami, biologickým otcom i starými rodičmi.

Pani Blackwellová tri roky hľadala na internete darcu, ktorého spermie pomohli splodiť jej syna Tylera. Darca však nikdy neodpovedal na list, ktorý mu poslala spolu s fotkami syna. Neskôr však na list odpovedala sestra darcu a oznámila, že John utrpel ruptúru aortovej aneurizmy a jeho matka a dvaja bratia boli takisto v ohrození. Všetky jeho deti mali 50–percentnú šancu, že stav zdedia. Poškodenie bolo možné odstrániť operáciou, ktorú Tyler podstúpil minulé leto. O ohrození života by sa nikdy nedozvedel, ak by ho nekontaktovala jeho biologická teta. Je nevyhnutné, aby deti poznali svoju medicínsku minulosť. Ale najväčšiu radosť, poznanie, pokoj, pocit, že niekam patria a sú súčasťou dlhého, nepretržitého príbehu života svojej rodiny im priniesie len vaša odvaha a správne rozhodnutie pre lásku a pravdu.

V prípade, že máte akékoľvek otázky k téme anonymity či zverejnenia identity, obráťte sa na Občianske združenie Bocian. Naši dobrovoľníci už prešliapali väčšinu darcovských chodníčkov.

Snažilky vám prináša

Dokáže to, čo zatiaľ nikto iný nedokázal.

www.femibion.sk